

Djelovanje i ustroj Međunarodnog monetarnog fonda

Ratković, Karlo

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:191:689706>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni prijediplomski studij

KARLO RATKOVIĆ

Djelovanje i ustroj Međunarodnog monetarnog fonda
Operation and organization of the International Monetary Fund

Završni rad

Opatija, rujan 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni prijediplomski studij
Poslovna ekonomija u turizmu i ugostiteljstvu
Studijski smjer: Menadžment u turizmu

Djelovanje i ustroj Međunarodnog monetarnog fonda
Operation and organization of the International Monetary Fund

Završni rad

Kolegij:	Međunarodne financije	Student:	Karlo RATKOVIĆ
Mentor:	Prof. dr. sc. Elvis MUJAČEVIĆ	Matični broj:	ps24797

Opatija, rujan 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG ZAVRŠNOG RADA

Karlo Ratković

ps24797

(ime i prezime studenta)

(matični broj studenta)

Djelovanje i ustroj Međunarodnog monetarnog fonda

(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradio, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor završnog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa završnim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog završnog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, rujan 2024.

Karlo Ratković

Potpis studenta

Sažetak

U ovom završnom radu, opisuje se djelovanje i ustroj Međunarodnog monetarnog fonda. On predstavlja glavni međunarodni fond za širenje i razvoj financijske suradnje. Postanak i razlog stvaranja MMF-a jest rezultat turbulentnih gospodarskih i geopolitičkih okolnosti prve polovice 20. stoljeća. Te okolnosti su zajednički doprinijele osnivanju jedne od najvažnijih globalnih institucija današnjice. Poput ostalih važnih organizacija, Međunarodni monetarni fond također ima vlastitu, definiranu hijerarhijsku strukturu i upravljačka tijela, koja određuju i nadziru rad Fonda. Jedna od zadaća Međunarodnog monetarnog fonda jest pomoć zemljama članicama u krizi, neovisno o tome je li kriza uzrokovana prirodnim, političkim ili gospodarskim čimbenicima. Ipak, pružanje navedene pomoći članicama podložno je određenim uvjetima i mjerama. Međunarodni monetarni fond održava redoviti odnos i suradnju sa svim važnim svjetskim organizacijama, kao i sa zemljama članicama i partnerima. Uz navedeno, važno je istaknuti odnos MMF-a sa našom zemljom, Republikom Hrvatskom. Hrvatska je, kao dio federalne Jugoslavije, započela odnos sa MMF-om pri njegovim samim počecima. Ipak, osamostaljenjem Hrvatske početkom 1990-ih godina, taj je odnos poprimio mnogo veći značaj. On se očituje kroz neovisnu suradnju RH i MMF-a, u dogovorenim aranžmanima, MMF-ovo vrednovanje i procjene stabilnosti i transparentnosti hrvatskog gospodarstva. Posljedice tih postupaka bile su pohvale i savjeti za poboljšanje ekonomske i financijske situacije, koje je Međunarodni monetarni fond uputio Hrvatskoj, prema svojem zadnjem izvješću iz 2023. godine.

Ključne riječi: djelovanje; ustroj; pomoć; suradnja; stabilnost

Sadržaj

Uvod	2
1. Postanak i razlog stvaranja MMF-a	3
1.1. Kobre posljedice „Velikoga rata“ i međuratno razdoblje (1918.-1939.)	4
1.2. Traženje rješenja za izlazak iz krize – Bretton Woods	5
1.3. Osnivanje Međunarodnog monetarnog fonda	6
2. Ustroj Međunarodnog monetarnog fonda	9
2.1. Vodstvo Međunarodnog monetarnog fonda	9
2.2. Upravljačka tijela Međunarodnog monetarnog fonda	10
2.3. Financijski ustroj Međunarodnog monetarnog fonda	15
3. Financijsko djelovanje MMF-a	18
3.1. Financijska potpora MMF-a zemljama članicama u krizi	18
3.2. Uvjeti MMF-a	21
3.3. Donošenje odluka unutar MMF-a	23
4. Odnosi MMF-a sa drugim organizacijama i zemljama	26
4.1. Suradnja MMF-a sa Svjetskom bankom	26
4.2. Suradnja MMF-a s Europskom unijom i zemljama partnerima	29
4.3. Suradnja MMF-a sa Republikom Hrvatskom	32
Zaključak	38
Bibliografija	39
Popis ilustracija	41
Tablice	41
Grafikoni	41
Slike	41

Uvod

Područje istraživanja (tema) ovog završnog rada jest djelovanje i ustroj Međunarodnog monetarnog fonda (hrv. kratica MMF, eng. International Monetary Fund ili skraćeno IMF), od njegovih početaka 1940-ih godina do danas. Međunarodni monetarni fond je specijalizirana organizacija, integrirana u rad Ujedinjenih naroda. Osnovana je temeljem dogovora velikih zapadnih sila u Bretton Woodsu (New Hampshire, SAD) sredinom 1940-ih godina. Razarajuće posljedice Drugog svjetskog rata su, uz mnoge neuspjele predratne pokušaje da se stvori međunarodni sustav (organizacija) u svrhu očuvanja stabilnosti međunarodnog monetarnog i financijskog ustroja, iznjedrile potrebu osnivanja nove financijske institucije, koja bi održavala navedenu stabilnost na svjetskoj razini. Odgovor na taj problem pronađen je osnivanjem MMF-a. Sjedište mu se nalazi u Washingtonu, glavnom gradu SAD-a. U današnje vrijeme, broji 190 zemalja članica.

Predmet istraživanja obuhvaća sve metode i procese, kojima je Međunarodni monetarni fond reagirao i djelovao na mnoge financijske procese, kao i zbivanja koja su se događala diljem svijeta u proteklih sedam desetljeća i koja su ostavila značajan trag na ekonomiju pojedinih zemalja, regija i cijeloga svijeta. Uz navedeno, u ovom se radu navodi način na koji Međunarodni monetarni fond pruža financijsku pomoć i zaštitu svojim članicama obuhvaćenih krizom. Također, navode se određena pravila i mjere koje zemlje moraju ispoštovati, kako bi primile nužna novčana sredstva od Fonda, a u *svrhu istraživanja* utvrđuje se utjecaj MMF-a na nacionalne ekonomije diljem svijeta i traži se odgovor na pitanje je li Fond od svojeg osnivanja do današnjeg vremena ispunio zadaću zbog koje je i osnovan.

Nadalje, važno je utvrditi na koji način MMF surađuje s drugim važnim organizacijama i vlastitim članicama te na koji način najvažnije zemlje partneri potiču i pomažu radu Fonda. Korištene metode pri pisanju ovoga rada su *Induktivna metoda i metoda dokazivanja*, pružajući uvid u rad MMF-a i opisujući njegovo djelovanje i ustroj, a korišteni znanstveni radovi koji se bave MMF-om i podaci samog MMF-a predstavljaju *izvore podataka*.

Struktura rada sastoji se od četiri glavna poglavlja (Postanak i razlog stvaranja MMF-a, Ustroj Međunarodnog monetarnog fonda, Financijsko djelovanje MMF-a, Odnosi MMF-a sa drugim organizacijama i zemljama) i pripadajućih potpoglavlja. Svako navedeno poglavlje s pripadajućim potpoglavljima opisuje Međunarodni monetarni fond s druge točke gledišta (npr. povijest Fonda, njegov hijerarhijski ustroj, značaj u financijskom svijetu i sl.).

1. Postanak i razlog stvaranja MMF-a

Razdoblje između dva svjetska rata (1918.-1939.) pamti se po negativnim pojavama poput visoke inflacije, poteškoća u odvijanju međunarodne trgovine, manjka zlatnih poluga i deflacije. U navedenom razdoblju, tj. početkom 1930.-ih godina, pojavila se Velika depresija, tijekom koje veliki broj zemalja nije mogao konkurirati vlastitim proizvodima na preopterećenom globalnom tržištu. Tinjao je neprekidan sukob nacionalnih valuta na međunarodnom tržištu u borbi za nova tržišta. Posljedično, životni standard građana diljem svijeta je uvelike pao, dok su stope nezaposlenosti sve više rastle. Na početku stvaranja sustava u Bretton Woodsu, polagale su se velike nade u obnovu globalne ekonomije ponovnim uvođenjem sustava „zlatnog standarda“. Taj sustav je predstavljao gospodarski temelj nacionalnih ekonomija prije 1914. godine, odnosno prije izbijanja Prvog svjetskog rata. Tada je došlo do potpunog sloma cjelokupnog geopolitičkog, gospodarskog i financijskog sustava i kraja društvene stabilnosti koja je dotada zemljama Zapada omogućavala procvat i rast. U razdoblju nakon kraja rata 1918. godine, bezuspješno su se tražili načini kako postaviti čvrste i postojeće temelje svjetskom gospodarskom i financijskom sustavu i kako uspostaviti što pravednija pravila međunarodne trgovine i razmjene dobara. Te zamisli i pokušaji ujednačavanja pravila svjetske trgovine i ekonomije redom su propadali, sve do 1939. godine, kada je izbio Drugi svjetski rat. U razdoblju novoga rata, svjetski su moćnici (iznad svega vođe zapadnih, Savezničkih zemalja) nanovo počeli razmišljati i stvarati planove o osnivanju nove svjetske financijske organizacije, koja bi održavala stabilnost globalnog monetarnog sustava. Konačni odgovor na sva pitanja, probleme i nedoumice tadašnjih političara i gospodarstvenika, pronađen je u srpnju 1944. godine, u malome mjestu na sjeveroistoku SAD-a, pod nazivom Bretton Woods. Uza sve poteškoće, prepreke i okolnosti, osnovan je potpuno novi međunarodni fond. Put do njegova osnivanja, nakon dva svjetska rata i mnogih teških kriznih situacija u međuratnom razdoblju, ali i povremene nemogućnosti usuglašavanja stavova između vlada velikih sila, opisan je u idućim potpoglavljima.

1.1. Kobre posljedice „Velikoga rata“ i međuratno razdoblje (1918.-1939.)

Prije 1914. godine, pravilo „zlatnog standarda“ definiralo je vrijednost nacionalne valute svake zemlje odnosom prema zlatu. Novac je bio ograničen vlastitim zalihama, a središnje banke bile su dužne otkupiti novac za pojedinu količinu zlata. Količina zlata i odnos valuta prema njemu strogo su određivali fiksni tečaj pojedine valute. Međutim, nijedna se zemlja nije strogo pridržavala „zlatnog standarda“ i dogovorene su se mjere često kršile, budući da niti jedna zemlja nije htjela riskirati veliki rast nezaposlenosti i inflaciju.

Na kraju teškog i iscrpljujućeg Prvog svjetskog rata 1918. godine (poznatijeg pod nazivom „Veliki rat“ u to vrijeme), nacionalna gospodarstva europskih zemalja su se u cijelosti urušila. Dugovi koje su europske zemlje morale plaćati jedne drugima, dug prema Sjedinjenim Državama (kao cijena izlaska SAD-a iz neutralnosti i objave rata Centralnim silama) i ogromna ratna odšteta koju je Njemačka morala plaćati zemljama pobjednicama Antante, dovele su do potpunog iscrpljenja rezervi koje su imale sve zemlje uključene u rat. Vrijednost britanske funte i francuskog franka (valuta dviju glavnih zapadnoeuropskih zemalja Antante, Ujedinjenog Kraljevstva i Francuske) je naglo pala, budući da su rezerve zlata bile potrošene tijekom iscrpljujućeg rata s Njemačkom. Te su pojave dovele do potpunog kolapsa „zlatnog standarda“ 1931. godine, poništavajući sve pokušaje pojedinih zemalja da se vrate zlatu kao temeljnoj odrednici vrijednosti njihovih valuta.

U međuvremenu, došlo je i do „Velike depresije“. U očajničkom pokušaju da spase svoje nacionalno gospodarstvo od kolapsa, Sjedinjene Države počele su gomilati rezerve zlata, što je samo dovelo do nestašice zlata i dolara kao valute. Europske zemlje su počele provoditi devalvaciju, tj. sniženje vrijednosti domaće valute prema stranim valutama ili zlatu. Cilj takve politike je bio olakšavanje prodaje domaćih proizvoda stranim kupcima zbog nižih cijena. Devalvacija je činila proizvode zemlje izvoznice jeftinijima, budući da je zemlja kupac mogla dobiti veće količine novca zemlje prodavača u zamjenu za svoju valutu. Također, roba je u praksi bila jeftina, budući da se kupnja vršila valutom zemlje prodavača, a cijena dobara je ostala ista kao i prije devalvacije. No, takav financijski i gospodarski mehanizam nije savršeno funkcionirao, pošto su ga zemlje diljem svijeta (zapadna Europa i SAD) zloupotrebjavale, u svrhu zaštite vlastitih gospodarskih interesa ograničavanjem trgovine i plaćanja robe. Navedeni mehanizam se uvelike zloupotrebjavao na račun slabije

razvijenih zemalja, kako bi veće zapadne zemlje podizale svoja gospodarstva, prethodno posrnula tijekom Prvog svjetskog rata i dodatno gomilale vlastita bogatstva. Takav nepravedni ekonomski poredak posebno se provodio na račun poražene Njemačke, kao i iznimno strogi uvjeti postavljeni toj zemlji u svrhu isplate ratne odštete. Cilj tih postupaka bio je potpuno poniženje glavne zemlje gubitnice Prvog svjetskog rata i preuzimanje potpunog nadzora nad njezinim prirodnim i tehnološkim resursima. Tako su bivše članice Antante držale Njemačku pod strogom kontrolom. Ipak, pretjerani poslijeratni politički i gospodarski uvjeti plaćanja reparacija, rezultirali su protuučinkom. On se očitovao u velikom osiromašenju njemačkog stanovništva (uslijed hiperinflacije), što je bio jedan od ključnih razloga uspona Adolfa Hitlera i njegove Nacionalsocijalističke njemačke radničke stranke (njem. NSDAP) na vlast 1933. godine, čime je otvoren put idućem i strašnijem Drugom svjetskom ratu.

1.2. Traženje rješenja za izlazak iz krize – Bretton Woods

Napadom Njemačke na Poljsku, 01. rujna 1939. godine, započeo je Drugi svjetski rat. Uza sve ekonomske probleme koje je svijet pretrpio, iznova se razbuktao novi rat koji je tada označavao najveću prijetnju civilizaciji i slobodi čovječanstva. U kontekstu primicanja kraju rata protiv Njemačke, Japana i netom poražene Italije, zapadni Saveznici (poglavito SAD i Ujedinjeno Kraljevstvo) tražili su način kako uspostaviti stabilni i učinkoviti poslijeratni gospodarski i financijski sustav, ne ponavljajući kobne pogreške iz međuratnog razdoblja. Uz navedeno, Saveznici su pokušavali stvoriti odgovarajući ekonomski model, koji bi uz obnovu razrušene i ratom ranjene Europe, pridonio uspostavi mira i dobrih odnosa među zemljama svijeta.

Vođene navedenim namjerama, zapadne su zemlje pokrenule konferenciju u odmaralištu Bretton Woods u saveznoj državi New Hampshire na sjeveroistoku SAD-a. Konferencija je trajala od 01. do 22. srpnja 1944. godine. Uz Saveznike, pozvane su i delegacije zemalja u razvoju, poput Meksika i Brazila. Na početku, pojavila se zamisao da se svjetska gospodarstva ponovno vrate „zlatnom standardu“ kao temelju nacionalne ekonomije. No,

britanski ekonomist Lord John Maynard Keynes, odmah se suprotstavio ideji povratka na „zlatni standard“. Umjesto toga, zemlje sudionice su počele tražiti model koji bi omogućio zemljama da uspješno vode gospodarstvo.

Slika 1. Logo Međunarodnog monetarnog fonda

Izvor: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2022/IMF-World-Bank-New>

Unatoč razlikama u stavovima predstavnika zemalja sudionica, u Bretton Woodsu stvoren je put osnivanju organizacije koja je do današnjeg vremena zadržala iznimnu važnost u međunarodnim financijama i globalnim ekonomskim zbivanjima. Ta je organizacija nazvana Međunarodni monetarni fond ili skraćeno MMF (eng. International Monetary Fund – IMF).

1.3. Osnivanje Međunarodnog monetarnog fonda

Kao glavni cilj osnivačke konferencije MMF-a, predstavljen je gospodarski razvoj, pogotovo u svjetlu Drugog svjetskog rata koji je uništio skoro čitavu Europu i istočnu Aziju.

No, pažnja se nije pridavala zemljama u razvoju, već su glavnu riječ držale dvije velike i moćne svjetske sile: Sjedinjene Američke Države i Ujedinjeno Kraljevstvo. SAD je predstavljao Harry Dexter White, glavni međunarodni ekonomist američkog Ministarstva financija u razdoblju od 1942.-1944., a Ujedinjeno Kraljevstvo prethodno spomenuti Lord Keynes, utjecajni profesor ekonomije na Sveučilištu u Cambridgeu, poznat pod nazivom „otac makroekonomije“. Prema Vizjak i Mujačeviću, „Razlika između Keynesova i Whiteovog plana bila je u tumačenju tzv. obračunskih kvota. Prema Keynesovoj zamisli trebalo je osigurati akreditive fonda na uplaćeni ulog pojedinoj zemlji članici koji bi se koristio za financiranje njezine bilance plaćanja, dok je prema Whiteu obračunska kvota trebala biti u potpunosti uplaćena pedeset % u zlatu, a pedeset % u devizama zemlje članice.“¹ Uz navedeno, White i Keynes nisu se mogli složiti oko mehanizma koji bi dijelio zajmove zemljama koje ih traže. Keynes je, kao predstavnik Ujedinjenog Kraljevstva (zemlje u deficitu), zagovarao osnivanje Međunarodne klirinške unije (eng. International Clearing Union – ICU). Ona bi, prema Keynesovoj zamisli, izdavala „bancor“, novu međunarodnu valutu i nadzirala posuđivanje financijskih sredstava zemljama koje ih zatraže. Blanco i Carrasco navode: „Keynes je htio da Međunarodna klirinška unija izda „bancor“ novoga novca, u vrijednosti od 26 milijardi američkih dolara.“² Harry Dexter White se u ime Vlade SAD-a oštro suprotstavio toj zamisli, budući bi SAD u tom slučaju morao pozajmljivati ogromne svote novca ostalim zemljama svijeta. Ipak, obojica velikih ekonomista su se usuglasili oko plana osnivanja MMF-a i nužnosti njegovog postojanja. Također, bili su složni u stavu da se svjetsko gospodarstvo mora temeljiti na ravnopravnoj tržišnoj utakmici, a ne na principu hegemonije, što je dijelom prouzrokovalo Drugi svjetski rat. Potom, bilo je dogovoreno da međunarodni protok kapitala mora biti u službi trgovine i razmjene dobara i ne smije biti predmet prijepora među zemljama. Ravnoteža platne bilance određene članice Fonda održavala bi se primjenom devalvacije, odnosno revalvacije. Prihvaćeni kriteriji osnivanja i djelovanja Fonda sažeti su u tri ključne točke :

¹ Vizjak i Mujačević, *Međunarodni monetarni fond – MMF i Republika Hrvatska*, 25.

² Blanco i Carrasco, *The Functions of the IMF & the World Bank*, 5.

1. Uspostava novog financijskog poretka i novog zlatno-deviznog standarda temeljenog na američkom dolaru, kao referentnoj valuti na svjetskoj razini. Zemlje članice, ukoliko žele biti dio globalnih financijskih tokova, moraju prilagoditi vrijednost nacionalne valute prema američkom dolaru ili zlatu. U svrhu nadzora deviznih tečajeva i pada ili rasta tečajeva iznad 1%, svaka članica Fonda mora obvezno intervenirati na tržištu deviza.
2. Zbog propasti modela zlatnog standarda, osmišljen je zlatno-devizni standard koji ima zadaću poništavanja nedostataka zlatnog standarda. Najgora mana bivšeg standarda bila je njegova nefleksibilnost.
3. Kako bi se izbjegle štetne posljedice devalvacija drugih zemalja (uzrokovane namjernom financijskom politikom tih zemalja), MMF treba odobriti svaku nacionalnu devalvaciju iznad 10%.

Vizjak i Mujačević navode: „Na sastanku u Bretton Woodsu osnivana je Svjetska banka, Međunarodni monetarni fond MMF i Međunarodna banka za obnovu i razvoj IBRD.“³

³ Vizjak i Mujačević, op. cit. 26.

2. Ustroj Međunarodnog monetarnog fonda

Međunarodni monetarni fond je u zajedničkom vlasništvu svih zemalja članica, koje su zastupljene preko Vijeća guvernera. Svaka zemlja imenuje svojeg guvernera, a uobičajena je praksa da to bude ministar financija ili guverner središnje banke dotične zemlje. Težina glasa pojedine članice ovisi o njezinom udjelu dionica unutar MMF-a, odnosno o tzv. kvotama. Sve važnije odluke moraju se donijeti sa 85% ili više glasova zemalja članica (jednom kada se njihovi glasovi zbroje). Za razliku od UN-a, ne postoji konsenzus koliki udio pojedine zemlje mora biti pri glasovanju, već se taj udio često mijenja i postavlja u odnosu na promjene u ekonomskoj snazi te zemlje. Udio Republike Hrvatske iznosi tek 0,15%, dok udio Sjedinjenih Američkih Država (prvog svjetskog gospodarstva) iznosi 17,43%.⁴ Poput svake važne i velike institucije, Međunarodni monetarni fond ima jasno utvrđeno vodstvo, koje upravlja i usmjerava djelovanje Fonda te provodi proces pomoći zemljama članicama u financijskim poteškoćama. U samim počecima Fonda, određena su njegova upravljačka tijela, njihov utjecaj i odnos prema širenju međunarodne trgovine i utjecaj na monetarnu politiku zemalja članica. Nadalje, MMF ima specifičan financijski odnos prema svojim članicama, koji se očituje sustavom kvota.

2.1. Vodstvo Međunarodnog monetarnog fonda

MMF-om upravlja Vijeće guvernera, njegovo najviše upravno tijelo. Njega čine guverner i zamjenik guvernera iz svake zemlje članice. Također, Vijeće ima sve ovlasti nad djelovanjem Fonda. Svakodnevne aktivnosti MMF-a nadzire i odobrava Izvršni odbor, koji broji 24 direktora. Pet najvećih svjetskih ekonomskih sila (SAD, Japan, Njemačka, Ujedinjeno Kraljevstvo i Francuska) samostalno biraju svoje direktore. Sljedećih osmero direktora bira se glasovanjem pojedinačnih članica. Preostalih šesnaest izvršnih direktora bira se na mandat od dvije godine, prema glasovima zemalja udruženih u jedinice. Na čelu

⁴ <https://www.imf.org/en/About/executive-board/members-quotas>

Izvršnog odbora nalazi se izvršni direktor (trenutna izvršna direktorica jest bugarska profesorica ekonomije i bivša direktorica Svjetske banke Kristalina Georgieva, od 01.listopada 2019.) i četvero zamjenskih izvršnih direktora. Stožer Fonda i njegova glavna tijela nalaze se u Washingtonu. Broj članica se kroz desetljeća mijenjao (iz političkih razloga), a trenutni broj članica je 190. U trenutku osnivanja, Fond je brojao 44 zemlje. U prosjeku, Izvršni odbor se sastaje se tri puta u tjedan dana (sastanci traju cijeli dan). Ipak, sastanci se prema potrebi mogu sazvati i u više prilika. U Fondu radi i djeluje veliki broj zaposlenika iz više od 150 zemalja i svi su državni službenici. Međutim, njihovim radom je uočeno da je njihova odgovornost prema zemljama koje predstavljaju uvelike manja od odgovornosti prema MMF-u. Nešto manje od 3000 djelatnika Fonda su ekonomisti. Najveći broj ih radi u Washingtonu, ali i u Bruxellesu, Parizu i Tokiju. Zaposlenici ureda u New Yorku i Ženevi zaduženi su za suradnju sa tijelima UN-a i Svjetske trgovinske organizacije (eng. WTO – World Trade Organization).

2.2. Upravljačka tijela Međunarodnog monetarnog fonda

Začetak upravljačkih organa Međunarodnog monetarnog fonda omogućen je donošenjem dokumenta pod nazivom „Articles of Agreement“ (hrv. „Članci sporazuma“), koji se smatra jezgrom djelovanja Fonda. Taj je dokument odredio svrhu novonastalog MMF-a, stvorio okvir za osnivanje organa Fonda i odredio njihove zadaće. Te zadaće su: poticaji međunarodnoj monetarnoj suradnji, omogućavanje širenja i razvoja međunarodne trgovine, jačanje stabilnosti međunarodnog gospodarskog sustava, podrška zemljama pri stvaranju multilateralnog sustava plaćanja i pružanje pomoći zemljama članicama s problemima pri uspostavi ravnoteže platne bilance.

Najvažnije upravljačko tijelo Međunarodnog monetarnog fonda jest Vijeće guvernera (eng. „Board of Governors“), koje donosi sve ključne odluke. Svaka zemlja unutar MMF-a ima svojeg predstavnika na položaju zamjenika guvernera, koji sudjeluje u djelovanju Fonda. Vijeće guvernera se nužno saziva jednom u godini, na način da se dvije godine za redom sastaje u Washingtonu, a treću godinu u nekoj drugoj zemlji izvan Sjedinjenih Država.

Vijeće se sastoji of jednog guvernera i zamjenika guvernera kojeg svaka članica imenuje vlastitim izborom. Predsjednik Vijeća guvernera bira se među guvernerima na izborima unutar Vijeća. Pri donošenju odluka Vijeća, svaka zemlja zadobiva određeni broj glasova, koji se dodjeljuje kvotama uloženog kapitala. Vijeće guvernera jest politički i zakonodavni organ koji donosi sve ključne odluke i osnovne dokumente. U ove odluke spadaju: primanje ili izbacivanje zemalja članica, imenovanje direktora, raspodjela čistih prihoda, završna arbitraža pri sporovima itd. Također, važne odluke o aktualnim svjetskim financijama donose se u dogovoru sa Svjetskom bankom. Nadalje, u radu Fonda sudjeluju i dva važna odbora čiji je zadatak savjetovati i obavještavati Vijeće guvernera. To su: Međunarodni monetarni i financijski odbor (eng. IMFC) i Odbor za razvoj (eng. Development Committee). U radu IMFC-u djeluje 24 člana, koji se biraju među više od stotinu članova Vijeća guvernera (od 190 zemalja članica u 2024. godini). IMFC u pravilu ima dva sastanka u razdoblju od godine dana, na kojima sudionici međusobno raspravljaju o važnim problemima koji imaju utjecaj na svjetsko gospodarstvo. Također, na tim se sastancima donose smjernice za poslovanje MMF-a u budućnosti. Smjernice se donose kao dio završne izjave Odbora, kojim Odbor javno obznanjuje zaključke i dogovore sa sastanka. Trenutačna zemlja predsjedateljica IMFC-a jest Saudijska Arabija (službeno od 04. siječnja 2024). Odbor za razvoj, osnovan u listopadu 1974., jest tijelo koje pruža savjete Vijeću guvernera i Svjetskoj banci o svim ključnim pitanjima glede gospodarskog razvoja slabije razvijenih zemalja, njihovih važnih monetarnih ili gospodarskih problema i preusmjeravanja svih novčanih sredstava, važnih za rješavanje problema tih zemalja. Odbor za razvoj trenutno broji 25 članova, koji su članovi MMF-a i Svjetske banke. Direktorica Odbora jest Azucena Arbeleche, ministrica ekonomije i financija Istočne Republike Urugvaj, zemlje koja predsjeda Odborom u 2024. godini.

Upravljačko tijelo, čiji je rad neophodan za uspješno djelovanje Fonda, jest Izvršni odbor (eng. Executive Board). Članstvo Odbora čini 24 direktora (koje biraju zemlje članice pojedinačno ili udružene u skupine) i izvršni direktor. Odbor se uobičajeno sastaje nekoliko puta na tjedan i djeluje kao operativna organizacija Vijeća guvernera. Rad Izvršnog odbora pretežno se temelji na dokumentima koje donosi osoblje (ili menadžment) Fonda. Drugim riječima, Izvršni odbor vrši dužnosti na svakodnevnoj razini, administrativne ili operativne.

24 članice Odbora vode navedene poslove svakoga dana, predstavljajući sve članice MMF-a. Direktori odbora donose odluke o odobrenju novčanih sredstava i zajmova individualnim zemljama članicama. Zemlje s najvećim udjelom kvota (SAD, Japan, Njemačka, Francuska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Narodna Republika Kina, Saudijska Arabija i Ruska Federacija) imaju zajamčena stalna mjesta u Odboru i imaju pravo same birati svoje predstavnike. Ostale zemlje su smještene u skupine, koje u prosjeku broje 11 članica. Primjerice, Hrvatska je smještena u skupini od 16 zemalja, a neke od njih su: Armenija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Izrael, Nizozemska, Ukrajina itd.

Svaka zemlja članica Fonda koja padne u financijske probleme, može zatražiti zajam od Fonda. U tom slučaju, potreban novac se toj članici dodjeljuje prema „dogovoru o zajmu“. Taj dogovor, ovisno o metodama, može pomoći zemlji članici u financijskom problemu da uspješno primijeni gospodarsku politiku i mjere za suzbijanje nastalih poteškoća.

Izvršni odbor ima dužnost predavati detaljna izvješća Vijeću guvernera, savjetovati zemlje članice i izrađivati studije o ključnim aspektima financijskog sustava. „... Izvršni odbor može imenovati i posebne komitete, čiji članovi mogu biti izabrani izvan kruga guvernera, to su stručnjaci – eksperti za pojedina ekonomska područja.“⁵

Unutar Odbora djeluju:

1. Privremeni komitet (eng. Interim Committee), koji se bavi globalnim monetarnim problemima
2. Komitet za razvoj (eng. Development Committee), savjetodavno tijelo za prijenos nužnih resursa slabije razvijenim zemljama.

Oba komiteta djeluju unutar Odbora od 70-ih godina prošloga stoljeća.

Za lakšu suradnju, MMF je podijelio svijet na pet velikih regija: Europu, Aziju i Pacifik, Afriku, Bliski istok i središnju Aziju te Zapadnu hemisferu (koja obuhvaća Sjevernu i Južnu Ameriku). Smjer poslovanja MMF-a definira se na godišnjim skupovima. Odluke se donose konzensusom, rjeđe putem glasovanja.

⁵ Vizjak i Mujačević, op. cit. 63.

Treće najvažnije upravljačko tijelo Međunarodnog monetarnog fonda jest Upravni direktor (eng. Managing Director). Njega biraju izvršni direktori na popisu između tri kandidata; taj izbor uvelike ovisi o kvotama kojima raspolažu zemlje članice. Te kvote se prelijevaju u glasove kojima jače i utjecajnije članice (npr. SAD) imaju veću priliku nametnuti slabijim članicama svojeg preferencijalnog kandidata i dovesti ga na položaj Upravnog direktora. Međutim, uvriježena je „tradicija“ da upravni direktor MMF-a bude Europljanin, dok je predsjednik Svjetske banke Amerikanac („tradicija“ je nakratko prekinuta 2019. godine, kada je u razdoblju od devet tjedana, čelo Svjetske banke nakratko preuzela bugarska ekonomistica Kristalina Georgieva). Kako bi netko mogao biti imenovan upravnim direktorom, pravila Fonda nalažu da ta osoba mora ostaviti značajan trag u svojem profesionalnom životu, mora biti građanin jedne od zemalja članica Fonda i posjedovati prethodno dokazane vještine diplomacije i uspješnog upravljanja gospodarskim subjektima. Pri kraju izbornog procesa, sastavi se kratki popis kandidata, koji u sjedištu Međunarodnog monetarnog Fonda u Washingtonu izlaze pred Izvršni odbor. Potom članovi Izvršnog odbora održe vijećanje, na kojemu se predstavljaju sve poslovne kvalitete i mane pojedinog kandidata i na temelju konačnog dogovora svih članova, bira se novi upravni direktor Fonda. Trenutna upravna direktorica jest prethodno spomenuta Kristalina Georgieva, koja je stupila na dužnost 01.listopada 2019. godine. Kao upravna direktorica, Georgieva upravlja cjelokupnim poslovanjem Fonda (ukupni kapital kojeg MMF može pozajmiti svojim članicama iznosi otprilike trilijun američkih dolara). Nadležna je osoba za 2700 zaposlenika, koliko ih trenutno radi u strukturama Fonda. Ti su zaposlenici raznolikog podrijetla i rade na više lokacija (u sjedištu Fonda u Washingtonu, u pojedinim zemljama ili obavljaju uredske poslove. Osim upravnog direktora, u sastavu MMF-a postoje i ostali važni odjeli i organizacije, poput Odjela za financije, Pravni odjel, Odjel za fiskalna pitanja, Odjel za istraživanja, Odjel za statistiku i ostali.⁶

Četiri ključna odjela koja pružaju podršku poslovanju Međunarodnog monetarnog fonda su: „Odjel za vanjske odnose, Odjel za tehnologiju i opće poslove, Djelatnost tajnice Odjela ,Kadrovski odjel - Human Resources Department.“⁷

⁶ <https://www.imf.org/en/About/Organization-Chart>

⁷ Vizjak i Mujačević, op. cit. 68.

Uz sve navedene odjele, unutar Fonda postoje komiteti, uredi i klubovi koji su se osnivali tijekom desetljeća djelovanja Fonda. Njihovim osnivanjima Fond je rastao, razvijao se i širio svoje poslovanje i utjecaj. Među njima posebno se ističe Privremeni komitet (eng. Interim Committee). Osnovan je u lipnju 1974. godine, radom prethodno osnovanog Komiteta dvadesetorice (eng. Committee of Twenty). Komitet dvadesetorice je tražio način kako potpuno reformirati međunarodni financijski sustav. Smatralo se da jedino novo, neovisno tijelo u kojem će djelovati visoki ekonomski dužnosnici iz svake zemlje članice može uspješno zamijeniti Komitet dvadesetorice i provesti nužne financijske reforme. Konačan dogovor je postignut i Vijeće guvernera je 02. listopada 1974. donijelo rezoluciju, kojom je Privremeni komitet osnovan. Članovi komiteta biraju Izvršni odbor i zemlje članice. Zadaća komiteta jest suradnja i redovito izvještavanje Vijeća guvernera, s naglaskom na tri važna područja. Prvo područje obuhvaća upravljanje i prilagodbu globalnog financijskog sustava prema postojećoj situaciji. Drugo područje jest sprječavanje iznenadnih negativnih promjena koje predstavljaju prijetnju uspješnom funkcioniranju sustava. Bavljenje ovim područjem posebno su zagovarali članovi MMF-a, koji nisu pripadali Grupi deseterice (eng. Group of Ten). Grupa deseterice osnovana je 1960. godine u Parizu, a činili su je predstavnici deset gospodarski najjačih zapadnih zemalja. U razdoblju od 1968. do 1973. godine, sustav utemeljen Bretton Woodskim sporazumom počeo se ozbiljno urušavati i naposljetku, raspao se. Članovi Fonda izvan Kluba deseterice nisu bili nimalo zadovoljni činjenicom da ne mogu utjecati na donošenje važnih odluka za MMF i da nisu imali sredstva za spas poslovanja Fonda od raznih financijskih kriza i prijetnji. Rješenje su pronašli u osnivanju Privremenog komiteta. Treće područje jest mogućnost mijenjanja i donošenja novih amandmana na „Članke sporazuma“ u svrhu prilagođavanja rada i spašavanja Fonda u odnosu na novonastalu ekonomsku situaciju (često negativnu). Ta uloga Privremenog komiteta potvrđena je u siječnju 1976. godine na sastanku na Jamajci, sporazumom poznatim pod nazivom „Jamajkanski sporazum“.

2.3. Financijski ustroj Međunarodnog monetarnog fonda

Gospodarska i monetarna moć svake zemlje unutar MMF-a odražava se u pripadajućim kvotama. Kvote se slikovito opisuju kao „građevinski blokovi“ monetarne i upravljačke strukture Fonda. One se dodjeljuju zemljama članicama u svrhu utvrđivanja njihovog položaja na globalnoj gospodarskoj sceni. U skladu s visinom kvota, raspodjeljuju se „posebna prava vučenja“ (eng. Special Drawing Rights – SDR). Prema službenoj definiciji MMF-a: „SDR je međunarodna pričuvna imovina koju je stvorio MMF kao dodatak službenim rezervama svojih zemalja članica. SDR nije valuta.“⁸ Mehanizam posebnih prava vučenja uspostavljen je 1969. godine u svrhu potpore nacionalnim rezervama pojedinih članica Fonda, a trenutno ga definira skup pet glavnih svjetskih valuta: američki dolar, euro, kineski renminbi (juan), japanski jen i britanska funta. Važnost posebnih prava vučenja vidljiva je u činjenici da u vremenima krize, zemlje Fonda mogu razmijeniti svoja prava vučenja za valutu kod ostalih zemalja. Tim se novcem pojedina zemlja može suprotstaviti ili ukloniti posljedice nastale krize. Zadnja takva kriza nastala je kao posljedica pandemije COVID-19, kada se odvila najveća raspodjela posebnih prava vučenja u povijesti Fonda od 1944. godine do danas (raspodijeljeno je 456 milijardi SDR-a, što iznosi otprilike 650 milijardi američkih dolara ili 555 milijardi eura).

Pored dodjele posebnih prava vučenja, kvotnim sustavom se donose odluke o najvišoj svoti novčanih sredstava koju pojedina zemlja treba uplatiti Fondu. Prilikom pridruživanja Fondu, zemlja kandidatkinja mora platiti 25% vrijednosti kvote u posebna prava vučenja ili jednoj od pet navedenih glavnih valuta na čijim temeljima počiva SDR, dok se preostalih 75% vrijednosti plaća nacionalnom valutom zemlje kandidatkinje.

Kvota određuju najveću svotu zajmova koju zemlje mogu povući u standardnim uvjetima i važne su pri glasovanju o odlukama unutar Fonda. Članovi dobivaju jedan glas po 100.000 posebnih prava vučenja, uz standardnu razinu glasova koja je ista za sve zemlje članice.

Promjena kvota slijedi nakon svakog petogodišnjeg razdoblja i postoji mogućnost njihovog povećanja, ukoliko ga dozvoli Vijeće guvernera. Na primjer, 2008. godine bilo je predviđeno da broj kvota ostane isti. No, uslijed svjetske gospodarske krize koja je tada vladala, 2009. godine došlo je do preokreta i dogovoreno je povećanje kvota u sljedećem četverogodišnjem

⁸ <https://www.imf.org/en/Topics/special-drawing-right>

razdoblju. Trenutno je na snazi dogovor, prema kojemu je svaka promjena kvota moguća samo ako se usvoji sa 85% glasova ili više i uz nužan pristanak zemlje članice čija se razina kvota mijenja.

Međunarodni monetarni fond priskrbljuje novčana sredstva na tri načina. Prvi način je plaćanje kvota zemalja članica, što je ujedno i glavni način kojim Fond dolazi do novčanih sredstava. Ukoliko visina kvota pojedine zemlje članice padne i MMF ne uspije namiriti potrebna financijska sredstva, novac se traži na drugi način, putem tzv. „novih uvjeta posuđivanja“ (eng. New Arrangements to Borrow – NAB). NAB se smatra „drugom crtom obrane“ u osiguranju priljeva financijskih resursa. Posezanje za NAB-om zahtijeva 85% glasova zemalja članica, a u razdoblju između travnja 2011. i veljače 2016. mehanizam je službeno pokrenut 10 puta. U prilikama zatajenja NAB-a, Međunarodni monetarni fond pokreće bilateralne sporazume o posuđivanju (eng. Bilateral Borrowing Agreements – BBA), tj. svoju treću crtu obrane. BBA se pokreće kao zadnja mogućnost namirivanja financijskih sredstava. Zadnji bilateralni sporazum o posuđivanju potpisan je 2020. godine sa 42 vjerovnika. Prema službenim podacima Fonda, taj sporazum vrijedi 141 milijardu SDR-a (188 milijardi američkih dolara, tj. 172 milijarde eura) i potpisan je na rok od tri godine (do kraja 2023. godine) uz mogućnost produljenja roka na dodatnu godinu dana (do kraja 2024. godine), prema suglasnosti vjerovnika.

Tablica 1. Protuvrijednost posebnih prava vučenja (SDR) u pet velikih svjetskih valuta

VALUTA	PONDERIRANE VRIJEDNOSTI ODREĐENE 2022. GODINE	FIKSNI BROJ VALUTNIH JEDINICA ZA PETOGODIŠNJE RAZDOBLJE od 01. kolovoza 2022.
Američki dolar	43,38	0,57813
Euro	29,31	0,37379
Kineski juan (renminbi)	12,28	1,0993
Japanski jen	7,59	13,452
Britanska funta	7,44	0,080870

Izvor: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2023/special-drawing-rights-sdr>

Zbog pandemije COVID-19, MMF je razdoblje procjenjivanja vrijednosti posebnih prava vučenja, koje je trebalo završiti u ožujku 2021. godine, produžio do 31. srpnja 2022. Time se prekinuo redoviti petogodišnji ciklus pregleda procjene posebnih prava vučenja. Revizija, dovršena u svibnju 2022. godine, zadržala je sastav valuta u košarici SDR-a i ažurirala njihove vrijednosti. Revidirana košarica stupila je na snagu 01. kolovoza 2022. godine, što se vidi u tablici 1.

3. Financijsko djelovanje MMF-a

Financijsko djelovanje MMF-a temelji se na načelima kapitalističke, tj. tržišne ekonomije u kojemu prevladavaju načela slobode poduzetništva i konkurencije. MMF prikuplja novčana sredstva od svojih članica, prvenstveno sustavom kvota ili dodatnim alternativnim metodama. Monetarnu postojanost Fonda većinski osiguravaju njegove gospodarski najmoćnije članice. Upravni direktor MMF-a u pravilu uvijek ima rezervirano mjesto pri sastancima ministara financija i guvernera središnjih banaka skupine G7. Također, Fond usko surađuje i sa Grupom desetorice (G10). G10 je skupina zemalja koji sporazumno održavaju institut Općih uvjeta posuđivanja (eng. General Agreements to Borrow – GAB). GAB je osmišljen 1962. godine kao dodatni mehanizam posuđivanja financijskih sredstava članicama ukoliko se sredstva Fonda pokažu nedostatnima. Uz navedene grupe, MMF također surađuje i sa Grupom dvadesetorice (eng. Group of Twenty – G20) i mnogim drugim sadašnjim ili bivšim udruženjima. Uz to, ističe se i suradnja Fonda sa Pariškim klubom. Pariški klub jest neformalno udruženje zemalja vjerovnika, prvi put sazvano 1956. godine i glavna aktivnost mu je reprogramiranje dugova zemljama dužnicama kroz određeno razdoblje ili na određeni datum. Financijsko djelovanje Fonda uključuje potporu zemljama u nedaćama, uz ispunjenje određenih kriterija i nekolicine koraka. Glede donošenja odluka, sustav glasovanja i načini donošenja odluka su podložni kontinuiranim promjenama. Osim toga, odluke Međunarodnog monetarnog fonda su pod utjecajem neformalnih savjeta velikih međunarodnih gospodarskih udruženja.

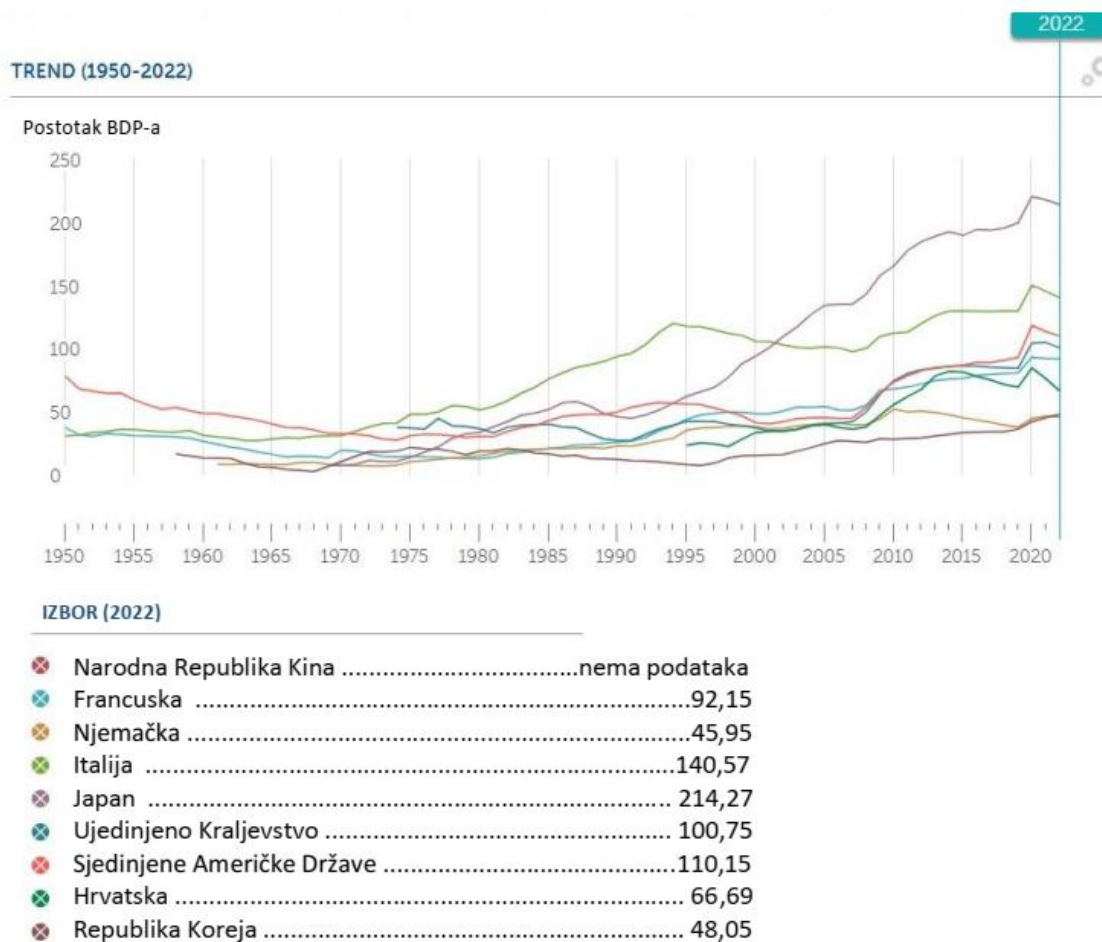
3.1. Financijska potpora MMF-a zemljama članicama u krizi

Važna uloga Međunarodnog monetarnog fonda jest financijska potpora zemljama članicama. MMF ne djeluje po načelu razvojnih banaka, što znači da ne daje zajmove projektima. Kao glavni uvjet za davanje zajmova, MMF postavlja suočavanje svoje članice sa kriznom situacijom. Kao dodatni uvjet, MMF postavlja donošenje zakona i mjera za

oporavak gospodarstva i poticanje gospodarskog rasta. Uzroci krize mogu biti raznovrsni, poput donošenja i vođenja nepovoljne gospodarske politike, pada potražnje za prethodno traženim izvoznim proizvodom neke zemlje u inozemstvu ili prirodne nepogode. Kao posljedica takvih pojava, zemlja članica više nije u stanju isplaćivati svoje financijske obveze, poput isplate plaća u javnom sektoru ili plaćanje javnog duga. Kada privatni ulagači i banke odbiju pozajmiti novac unesrećenoj zemlji zbog bojazni da ta zemlja neće moći vraćati pozajmljena sredstva, zemlja se za pomoć obraća Međunarodnom monetarnom fondu. Tada Fond dotičnoj zemlji daje kratkoročne zajmove po mnogo manjim kamatnim stopama od onih koje bi potencijalno tražile ostale institucije. Ukoliko se zemlja članica koja traži zajam smatra siromašnom, tj. ukoliko ne postoji nikakva mogućnost da ta zemlja vrati pozajmljena sredstva, Međunarodni monetarni fond joj pruža financijsku pomoć bez ikakvih kamatnih stopa. Vlade krizom obuhvaćenih zemalja imaju dovoljno vremena riješiti sve svoje nužne ekonomske poteškoće, budući je sustav zajmova MMF-a osmišljen na način da bude što fleksibilniji. Ujedno, tom metodom zemlja članica ima dovoljno vremena i političkog manevra da donese sve mjere nužne za oporavak gospodarstva i financijskog sustava, s naglaskom na mjere za zaštitu siromašnog i slabog sloja stanovništva, budući su pripadnici tog društvenog sloja najveće žrtve svake krizne situacije. Međunarodni monetarni fond svojom pomoći pri rješavanju financijske krize svoje članice ujedno stvara pozitivno ozračje, kojim poziva privatne ulagače i banke da steknu povjerenje u tu članicu.

Procedura kojom MMF pozajmljuje financijska sredstva sastoji se od idućih pet koraka. Prvi korak je zamolba Fondu za pomoć, koju upućuje krizom obuhvaćena zemlja članica. Drugi korak je sastajanje predstavnika Fonda i vlade te članice u svrhu sagledavanja cjelokupne situacije i traženja novčanih mjera potrebnih za svladavanje problema. U trećem koraku, Međunarodni monetarni fond i vlada zemlje u krizi dogovaraju program gospodarskih mjera koji mora biti usvojen, kako bi Fond mogao pokrenuti postupak zajma svojih novčanih sredstava. Taj uvjet je poznat pod nazivom „uvjetovanje mjera“ (eng. *policy conditionality*). Nakon što obje strane usuglase svoja stajališta i dogovore se uvjeti zajma, slijedi četvrti korak. Dogovor obje strane prezentira se Izvršnom odboru Međunarodnog monetarnog fonda kao „Pismo namjere“ (eng. *Letter of Intent*) i pojašnjava se u tzv. „Memorandumu razumijevanja“ (eng. „*Memorandum of Understanding*“). Nakon odobrenja Izvršnog odbora, Fond može pokrenuti svoj Mehanizam financiranja u kriznoj situaciji (eng. „*Emergency Financing Mechanism*“).

Peti i posljednji korak podrazumijeva nadzor MMF-a nad vladom zemlje kojoj je zajam odobren te nadzor nad provođenjem mjera nužnih za oporavak, uspostavljanje i održavanje stabilnosti nacionalnog gospodarstva.

Grafikon 1. Udio javnog duga u nacionalnom BDP-u prema MMF-u ekonomski najjačih zemalja svijeta i Republike Hrvatske

Izvor: https://www.imf.org/external/datamapper/CG_DEBT_GDP@GDD/CHN/FRA/DEU/ITA/JPN/GBR/USA/HRV/KOR

Grafikon 1. prikazuje ukupni iznos dužničkih obveza koje je izdala vlada pojedinih zemalja svijeta, kao udio u nacionalnom BDP-u. Ispitivanje udjela u nacionalnom BDP-u MMF je započeo 1950. godine. Prve zemlje, koje su tada imale zabilježene rezultate, bile su Italija, Francuska i SAD. Druge zemlje su se priključivale poslije, a Hrvatska je počela bilježiti rezultate od 1995. godine. Prema posljednjim podacima iz 2022. godine, većina razvijenih zemalja svijeta imale su udio javnog duga u nacionalnom BDP-u veći od 100% (Italija,

Japan, Ujedinjeno Kraljevstvo i SAD). Taj je trend prva dostigla Italija 1992. godine, a poslije su ga dostigle i ostale navedene zemlje. Rekord je postigao Japan 2020. godine sa 220,67% (razlog velikog japanskog duga su učestale gospodarske, ali i prirodne krize s kojima se zemlja mora redovito nositi). Uz navedeno, među razvijenim zemljama postoje i iznimke, čiji javni dug ne prelazi 100%. Primjeri takvih zemlja su: Francuska sa 92,15%, Njemačka sa 45,95% i Republika Koreja sa 48,05% javnog duga u BDP-u prema MMF-u. Na početku ispitivanja javnog duga 1995. godine, Hrvatska je imala javni dug BDP-a prema MMF-u od 23,4%. Tijekom kasnih 1990-ih, 2000-ih i ranih 2010-ih godina, taj se dug postupno povećavao, da bi kasnih 2010-ih godina počeo lagano opadati. Unatoč tome, 2020. godine zabilježen je nagli skok i rekord hrvatskog javnog duga od 84,91%. Nakon toga, javni dug Hrvatske u BDP-u prema MMF-u opet je pao i 2022. godine došao na razinu od 66,69%. Podaci za Narodnu Republiku Kinu, drugu najmnogoljudniju zemlju i jedno od najbrže rastućih ekonomija svijeta, nisu poznati.

3.2. Uvjeti MMF-a

Međunarodni monetarni fond svojim zajmovima pomaže zemljama obuhvaćene krizom i pomaže im da uspostave ravnotežu i oporavak svojeg financijskog i gospodarskog sustava. Međutim, kako bi se davanje zajmova uspješno ostvarilo, mora se osigurati vjerodostojnost čitavog postupka. U tu svrhu, MMF zemljama koje traže financijsku pomoć postavlja određene uvjete. Oni se postavljaju kako se ne bi dogodilo da zemlja koja je primila pomoć nema dovoljno sredstava da vrati pozajmljeni novac. Svi programi Međunarodnog monetarnog fonda koji uključuju financijske i nefinancijske djelatnosti provode se po načelu MMF-ovih uvjeta. MMF pred zemlje članice postavlja uvjet odgovornosti za pažljivo stvaranje i usvajanje mjera, kako bi gospodarski oporavak zemlje u kriznoj situaciji bio što uspješniji i kako bi se osigurao povratak pozajmljenih sredstava Fondu.

Kako bi se zajam odobrio, zahtjev zemlje članice upućen Fondu prolazi kroz određenu proceduru. Prvi korak te procedure podrazumijeva vršenje primarnih radnji, poput mjera

fiskalnih prihoda, podmirenja vanjskih obveza, donošenja reformi upravljanja i plana restrukturiranja bankarskog sektora. Uz navedeno, Međunarodni monetarni fond također uvjetuje pozajmljivanje novčanih sredstava posebnom vrstom uvjeta, poznatih pod nazivom „kriteriji kvantitativnog djelovanja“ (eng. Quantitative performance criteria – QPC). U tu skupinu kriterija spadaju gornja granica novih javnih jamstava, gornja granica vanjskog duga te gornja granica vanjskih nepodmirenih obveza javnog sektora.

Također, kao brojčani pokazatelji tijeka procesa zajma pokazuju se indikativni ciljevi. Fleksibilni su i služe kao kvantitativni pokazatelji pri praćenju napretka u dostizanju programskih ciljeva. Indikativni ciljevi mogu se opravdano povećati u ponekim situacijama. Uz smanjenje nesigurnosti i određene promjene, indikativni ciljevi mogu postati kriteriji kvantitativnog djelovanja.

Daljnji postavljeni uvjeti su strukturalna mjerila. Riječ je o mjerama koja se rijetko mogu kvantificirati, no potrebni su za ispunjenje programskih ciljeva i njima se ocjenjuje uspješnost usvajanja gospodarskog programa. Ispunjenje strukturalnih mjerila podrazumijeva postupke poput poboljšanja porezne uprave, povećanja fiskalne transparentnosti, jačanja borbe protiv korupcije i vladavine prava i dr.

Izvršni odbor Međunarodnog monetarnog fonda redovito provjerava nacionalni program oporavka zemlje tražiteljice zajma, kako bi se ocijenilo je li program ispravan ili ga je nužno mijenjati, sukladno novim ekonomskim pojavama na tržištu. Ponekad se može dogoditi da neka zemlja nije u stanju ispuniti jedan od QPC uvjeta. U tom slučaju, Izvršni odbor Međunarodnog monetarnog fonda može odobriti provedbu programa, ukoliko je siguran u njegov uspjeh (često kao rezultat truda nacionalne vlade da provede nužne mjere koje Fond zahtijeva). Sve potrebne informacije glede usvajanja programa mogu se pronaći u javno dostupnoj arhivi Fonda, poznatoj pod nazivom „Praćenje aranžmana fondova“ (eng. „Monitoring of Fund Arrangements“ – MONA).

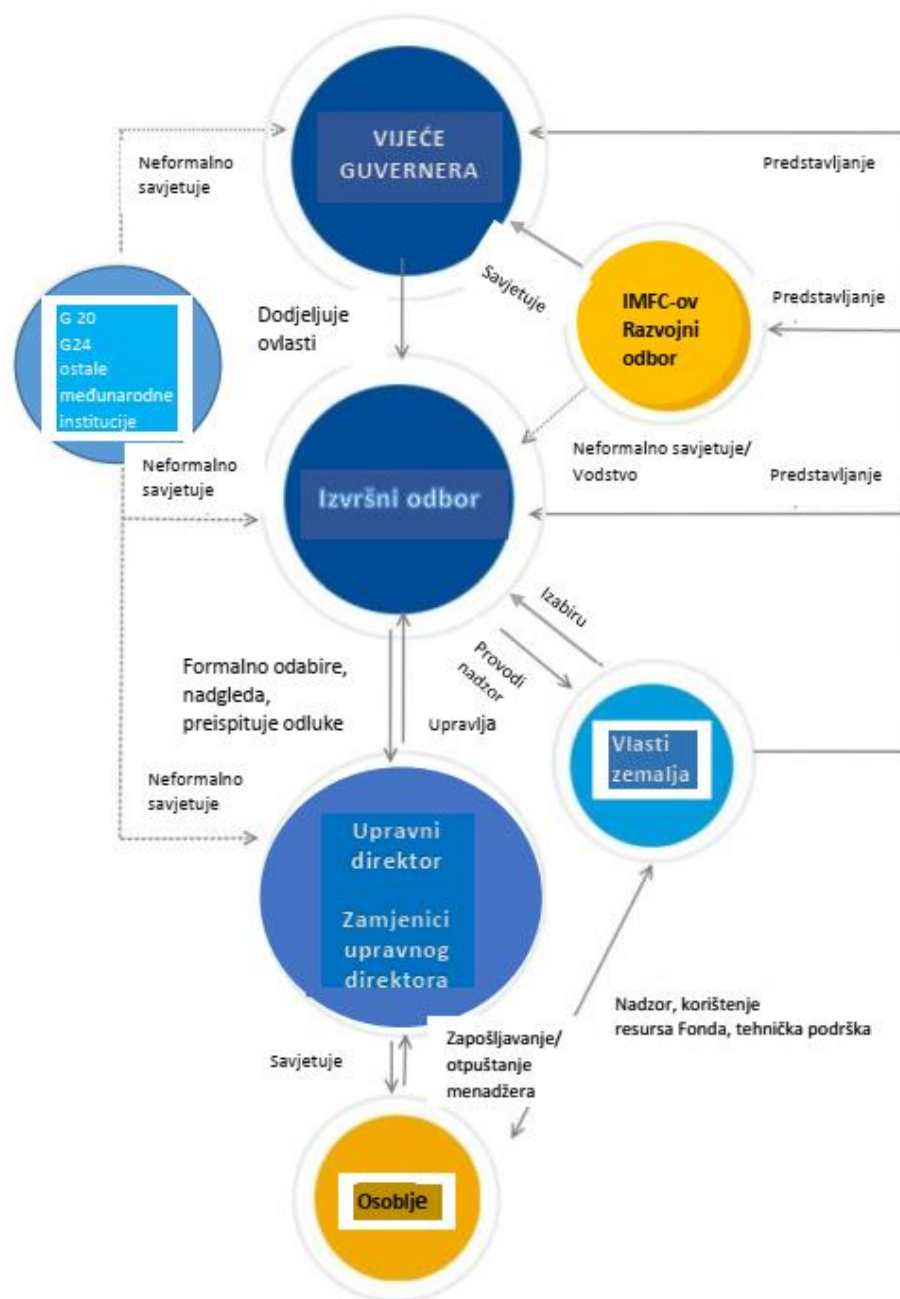
Od osnutka Međunarodnog monetarnog fonda do danas, postavljanje uvjeta je uvijek bilo neophodan korak unutar programa pružanja pomoći članicama u kriznoj situaciji. Do ranih 80-ih godina prošlog stoljeća, uvjeti MMF-a bili su usko vezani uz makroekonomsku politiku zemalja. No, globalna politička i ekonomska situacija u svijetu se neprekidno mijenja. Uz to, Međunarodni monetarni fond je u sve više prilika morao pomagati zemljama u razvoju i zemljama sa niskim bruto domaćim proizvodom. Stoga su se uvjeti davanja zajma mijenjali s vremenom i postajali sve širi i složeniji. Pored nadzora vlada zemalja u provedbi

vlastitih obveza i mjera, Fond također provodi nadzor učinkovitosti svojih programa. Zadnji takav nadzor proveden je 2018. godine.

3.3. Donošenje odluka unutar MMF-a

Opće poznata činjenica je da se odluke u određenim velikim svjetskim organizacijama, poput Ujedinjenih naroda, donose prema načelu „jedan član-jedan glas“. No, sustav glasovanja unutar Međunarodnog monetarnog fonda mijenja se neprestano, u skladu s promjenama na svjetskoj gospodarskoj sceni (sustav kvota). Na početku, Vijeće guvernera predaje ovlasti Izvršnom odboru. Izvršni odbor usko surađuje sa Odborom za razvoj Međunarodnog monetarnog i financijskog odbora koji savjetuje Vijeće guvernera i na neformalan način savjetuje Izvršni odbor. Također, važne međunarodne grupe poput G20 i G24 neformalno savjetuju Izvršni odbor i Izvršnog direktora. Ovlasti Izvršnog odbora su: izravno biranje, nadgledanje i donošenje odluka važnih za rad MMF-a u suradnji s izvršnim direktorom, kao i nadzor nad provođenjem financijske politike vlada zemalja članica.

Vijeće guvernera predstavlja najvažniju razinu vlasti unutar Međunarodnog monetarnog fonda. Sastoji se od jednog guvernera i zamjenika guvernera, koje šalje svaka zemlja članica. Članice samostalno imenuju svojega guvernera, prema običaju ministra financija ili predsjednika središnje banke. Unatoč činjenici da je Odbor guvernera predao veliki dio svojih ovlasti Izvršnom odboru, guverneri još uvijek mogu odlučivati o promjeni kvota, dodjeli ili poništavanju posebnih prava vučenja, primanju ili ukidanju članstva pojedinih članica itd. Također, guverneri zajednički biraju Izvršnog direktora. Odluke Odbora guvernera donose se glasovanjem, bilo uživo ili elektroničkim putem. Svake godine u listopadu, Odbor guvernera Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetska banka održavaju zajednički sastanak na kojem se raspravlja o karakteristikama i rezultatima rada obje institucije tijekom tekuće godine.

Slika 2. Prikaz upravljačke structure MMF-a

Izvor: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2022/How-the-IMF-makes-decisions>

Slika 2. prikazuje upravljačku strukturu MMF-a i međusobni odnos njezinih sudionika. Vijeće guvernera je glavno upravljačko tijelo MMF-a. Njega, kao i Izvršni odbor, neformalno savjetuju zemlje članice G20 i G24, uz ostale međunarodne institucije. Vijeće guvernera dodjeljuje ovlasti Izvršnom odboru, drugom važnom tijelu MMF-a od 24 izvršna direktora. Izvršni odbor formalno provodi i nadgleda donošenje odluka, dok izvršni direktori savjetuju. Izvršni odbor formalno provodi i nadgleda donošenje odluka, dok izvršni direktori savjetuju. Izvršni odbor formalno provodi i nadgleda donošenje odluka, dok izvršni direktori savjetuju. Izvršni odbor formalno provodi i nadgleda donošenje odluka, dok izvršni direktori savjetuju.

među sobom biraju upravnog direktora i njegove zamjenike. Zamjenici izvršnog direktora tvore menadžerski tim koji nadgleda rad zaposlenika i održava kontakt s vladama zemalja članica i medijima. Vlasti pojedinih zemalja članica izabiru 19 izvršnih direktora, a preostalih 5 izvršnih direktora izabiru zemlje sa najvećim financijskim udjelom u MMF-u, a to su SAD, Ujedinjeno Kraljevstvo, Francuska, Njemačka i Japan. Razvojni odbor IMFC-a savjetuje Vijeće guvernera formalno, a Izvršni odbor neformalno. Vlade zemalja imaju svoje predstavnike u Vijeću guvernera, Izvršnom odboru, kao i u Razvojnem odboru IMFC-a.

4. Odnosi MMF-a sa drugim organizacijama i zemljama

Međunarodni monetarni fond, kroz čitavo vrijeme od svojeg nastanka, temelji svoje postojanje i djelovanje na suradnji sa najrelevantnijim svjetskim institucijama i zemljama partnerima u sklopu Ujedinjenih naroda. Najistaknutiji i najznačajniji odnos MMF održava sa svojom sestrinskom institucijom, Svjetskom bankom (koja sa MMF-om dijeli iste osnivače, mjesto i vrijeme osnivanja). Svjetska banka podupire ekonomski razvoj zemalja, sudjeluje u gradnji nove ili obnovi postojeće infrastrukture. Uz ostalo, u redovima Svjetske banke mogu se pronaći stručnjaci i za neekonomska područja, u svrhu određivanja što kvalitetnije i uspješnije financijske politike prema neekonomskim pitanjima (poput zaštite okoliša). Nadalje, Međunarodni monetarni fond održava značajnu i neophodnu suradnju sa velikim zemljama partnerima (poput SAD-a, Japana, Švicarske i dr.), bez kojih bi zadaće i odgovornosti Fonda bile teško ostvarive. Suradnja MMF-a sa zemljama partnerima i Europskom unijom očituje se u zajedničkom ostvarivanju postavljenih ciljeva i politika u budućnosti. Neki od njih uključuju financijsku pomoć slabije razvijenim zemljama svijeta (u ovom se području posebno naglašava pomoć Somaliji), učinkovito upravljanje prirodnim resursima, kao i poboljšanje ekonomske transparentnosti u zemljama istočne i jugoistočne Europe. Svaka od 190 zemalja članica održava vrlo tijesne odnose sa MMF-om, u čemu niti Hrvatska nije iznimka. Suradnja Hrvatske s Fondom očituje se kroz financijske programe, aranžmane i izvješća o napretku, kojima se redovito prati stanje u hrvatskom financijskom i monetarnom sektoru.

4.1. Suradnja MMF-a sa Svjetskom bankom

Od svojega osnutka u srpnju 1944., Međunarodni monetarni fond otvoreno surađuje sa Svjetskom bankom (osnovanom u isto doba i na istom mjestu kao i MMF). Uloga Međunarodnog monetarnog fonda jest promicanje svjetske stabilnosti na makroekonomskoj i financijskoj razini, pruža savjete vladama zemalja članica i daje im potporu kako bi svaka članica Fonda stvorila što jače gospodarstvo. U svrhu pružanja pomoći zemljama koje imaju

poteškoće s platnom bilancom i međunarodnim plaćanjima, Međunarodni monetarni fond pruža kratkoročne i srednjoročne zajmove dotičnim članicama. Izvor sredstava koje MMF pozajmljuje su kvote koje uplaćuju sve zemlje članice. Uvjet za dobivanje posla u strukturama Međunarodnog monetarnog fonda jesu stručnost i veliko iskustvo u makroekonomskoj i financijskoj sferi poslovanja.

Misija Svjetske banke jest poticanje dugoročnog ekonomskog razvoja i pružanjem tehničke i monetarne potpore zemljama pri donošenju i provedbi reformi. Također, Svjetska banka pomaže zemljama i u provođenju projekata, poput izgradnje infrastrukture, očuvanja čistog okoliša ili borbe protiv bolesti. Zemlje od Svjetske banke najčešće primaju dugoročnu pomoć. Njezin izvor su doprinosi zemalja članica i izdavanje obveznica. Zbog navedenih činjenica, među zaposlenicima Svjetske banke često se mogu pronaći stručnjaci za obrazovanje, klimu itd.

Suradnja Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske banke temelji se na njihovom međusobnom sporazumu iz 1989. godine. Na sastanku Odbora guvernera Fonda i Svjetske banke svake godine, guverneri predstavljaju stajališta vlada svojih zemalja o trenutnom stanju globalnoga gospodarstva i kako se boriti protiv eventualnih poteškoća ili kriza. Ta vrsta suradnje MMF-a i Svjetske banke provodi se na visokoj razini.

Upravni direktor Fonda i predsjednik Svjetske banke organiziraju česte sastanke, na kojima se dogovaraju oko mnogih pitanja. Rezultat njihovih dogovora često su zajedničke izjave, objavljeni članci i/ili posjeti zemljama.

Glede suradnje osoblja MMF-a i Svjetske banke, ona se odražava u uskoj suradnji pri vođenju važnih politika i traženju načina kako pružiti pomoć zemljama ugroženih gospodarskom krizom ili prirodnom katastrofom. Međunarodni monetarni fond, u suradnji sa Svjetskom bankom, iznosi procjenu o ekonomskom stanju određene zemlje i iznosi viziju o mogućim projektima gospodarskog razvoja. Obje institucije donose zajedničku odluku pri pokretanju programa kreditiranja.

Iako suradnja Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske banke pokriva mnoga gospodarska i politička područja, ona se skraćeno svodi u četiri glavna područja.

Prvo područje suradnje Fonda i Svjetske banke tiče se procjene monetarne stabilnosti. Ona se provodi kako bi se utvrdio otpor pojedine zemlje na krizu i u svrhu donošenja dobre regulatorne financijske politike. Program procjene financijskog sektora (eng. Financial

Sector Assessment Program – FSAP) procjenjuje vrline i mane financijskog stanja zemalja i savjetuje donošenje prikladnih financijskih mjera.

Drugo područje suradnje podrazumijeva olakšavanje poteškoća najsiromašnijih i najzaduženijih zemalja u sklopu dviju inicijativa: Inicijative za teško zadužene siromašne zemlje (eng. Heavily Indebted Poor Countries – HIPC) i Inicijative za multilateralno otpuštanje duga (eng. Multilateral Debt Relief Initiative – MDRI). Obje navedene inicijative koriste Okvir održivosti duga (eng. Debt Sustainability Framework – DSF) u svrhu zajedničke procjene održivosti duga zemlje.

Slika 3. Logo grupe Svjetske banke

Izvor: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2022/IMF-World-Bank-New>

Treće područje suradnje jest suradnja u borbi protiv klimatskih promjena. U tu svrhu, 2017. godine, Svjetska banka i Međunarodni monetarni fond su uveli program poznat pod nazivom „Zajedničke procjene politike klimatskih promjena“ (eng. Climate Change Policy Assessments – CCPA). Navedeni program djeluje na početnim postavkama te služi zajedničkoj procjeni spremnosti, makroekonomskih učinaka, donošenja strategija prilagodbe na novonastalu situaciju i izradu financijskog plana za malene zemlje, pogotovo one u teškoj situaciji.

Četvrto i posljednje područje suradnje vezano je uz razvojni plan za 2030. godinu. 2015. godine, dokument pod nazivom „Ciljevi održivog razvoja“ (eng. „Sustainable Development Goals“ – SDG) zamijenio je dotada zacrtane ciljeve i planove koji su određivali stavove MMF-a i Svjetske banke prema održivom razvoju. „Ciljevi održivog razvoja“ su ciljevi globalnog razvoja, koje su u UN-u usvojile njegove zemlje članice uz potporu

Međunarodnog monetarnog fonda. Ukupno ih ima sedamnaest i stavljaju naglasak na pet glavnih točaka: ljudski čimbenik, zaštitu planeta, očuvanje mira, ekonomsko blagostanje i međunarodnu političku i gospodarsku suradnju. Također, uz provođenje tih ciljeva, provode se i drugi ciljevi, poput pomoći zemljama u razvoju, suzbijanje spolne diskriminacije i sl.

4.2. Suradnja MMF-a s Europskom unijom i zemljama partnerima

Djelovanje i ispunjavanje glavnih ciljeva Međunarodnog monetarnog fonda bi bilo vrlo otežano, kada pri tome Fond ne bi surađivao i primao financijska sredstva od zemalja partnera. U razdoblju od 2005. godine do lipnja 2023. godine, Europska unija je Međunarodnom monetarnom fondu dodijelila financijska sredstva u iznosu od 388 milijuna američkih dolara. Suradnja Europske unije i MMF-a utemeljena je na četiri točke: priskrblijivanju što više financijskih sredstava, učinkovitijem trošenju sredstava, gospodarskoj suradnji u Africi te suradnji pri rješavanju mnogih svjetskih problema.

Uz navedeni iznos od 388 milijuna američkih dolara, Međunarodni monetarni fond je sa Europskom unijom surađivao u projektu smanjenja globalnog siromaštva i poticaja gospodarskog razvoja (u iznosu od 107 milijuna američkih dolara) i projektu obrane od katastrofa i uklanjanja njihovih štetnih posljedica (u iznosu od 196 milijuna američkih dolara).

Nadalje, Europska unija pruža pomoć u ostvarivanju ciljeva šest tematskih projekata Međunarodnog monetarnog fonda. Prvi u nizu tih projekata jest tematski projekt mobilizacije prihoda, čija je svrha pomoć zemljama da ostvare svoje razvojne ciljeve povećanjem mobilizacija domaćih prihoda. Drugi projekt zove se „Podaci za odluke“ (eng. Data for Decisions) i tiče se boljeg informiranja ljudi koji donose važne odluke unutar organizacija, razvijajući makroekonomsku politiku usvojenu na valjanim informacijama. Treći projekt zove se Alat za dijagnostičku procjenu porezne administracije (eng. Tax Administration Diagnostic Assessment Tool), a cilj mu je objektivno procjenjivanje ispravnog funkcioniranja ključnih organa porezne uprave neke zemlje.

Četvrti projekt poznat je pod nazivom „Upravljanje bogatstvom prirodnih resursa“ (eng. Managing Natural Resources Wealth). On podrazumijeva podršku zemljama na njihovom putu uspostave sustava za učinkovito upravljanje prirodnim bogatstvima.

Pomoć Somaliji tema je petog projekta; cilj je pomoći vladi te zemlje u izgradnji i održavanju državnih i gospodarskih institucija te njihovog transparentnog djelovanja.

Šesti i zadnji tematski projekt jest program pomoći i potpore zemljama jugoistočne Europe za poboljšanje transparentnosti javnog financijskog sustava, porezne politike i što lakše pristupanje Europskoj uniji.

Osim Europske unije, ostali važni partneri i donatori Međunarodnog monetarnog fonda su: Japan, Švicarska, Republika Koreja (Južna Koreja), Austrija, Meksiko, Švedska, Singapur, Narodna Republika Kina, Indija, Kuvajt, Francuska te osnivačice MMF-a Ujedinjeno Kraljevstvo i Sjedinjene Američke Države itd.

Slika 4. Prikaz najvažnijih zemalja/organizacija donatora MMF-a

Izvor: <https://www.imf.org/en/Capacity-Development/Partners>

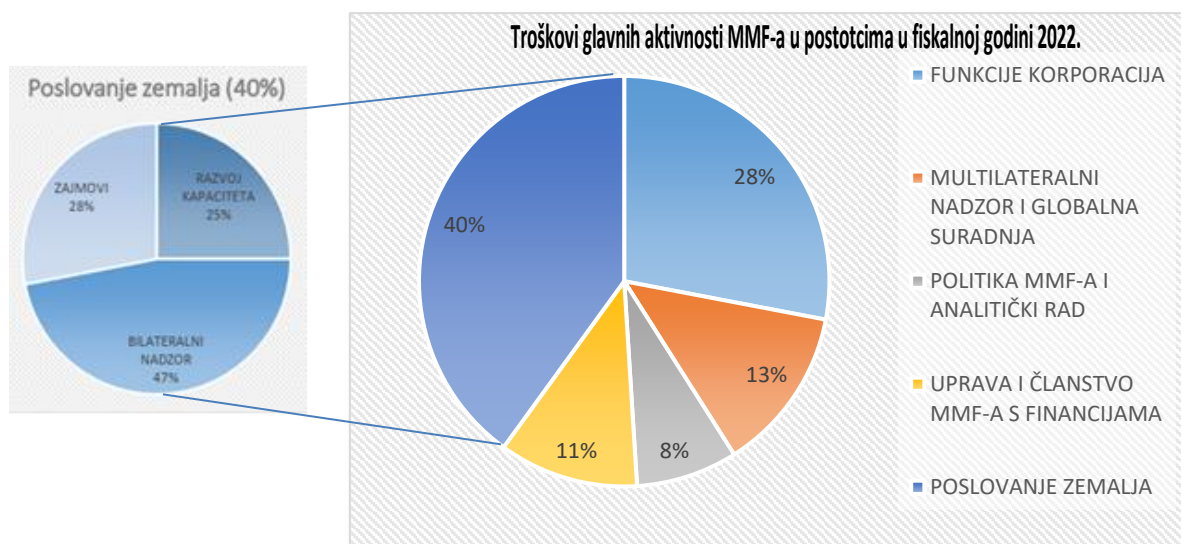
Slika 4. prikazuje nacionalne zastave zemalja koje su najvažniji partneri i donatori Međunarodnog monetarnog fonda, kao i zastavu Europske unije (organizacije koja ima čvrst odnos sa MMF-om). Među članicama Europske unije, kao glavni partneri MMF-a posebno se ističu Njemačka, Francuska, Nizozemska, Austrija, Luksemburg, Belgija i Švedska. Među ostalim zemljama ističu se velesile poput Japana, SAD-a, Ujedinjenog Kraljevstva, Kanade, NR Kine, Indije, Republike Koreje, ali i slabije razvijene zemlje poput Meksika, Mauricijusa, Gabona i Gane.

Japan je 1990. godine postao prva zemlja partner Fonda u razvoju poslovanja i ostao je najveći donator MMF-a (ukupna svota koju je Japan udijelio Fondu tijekom svih ovih

desetljeća iznosi 807 milijuna dolara). Svojom politikom suradnje s Fondom, Japan je dosada pomogao u pokretanju projekata u više u stotinu zemalja članica Fonda.

U svrhu financiranja velikog portfelja sa 33 bilateralna programa, službeni Tokio je izdvojio svotu od 13 milijuna dolara u fiskalnoj 2023. godini. U zadnjih nekoliko godina, Japan je bio zaslužan za jednu trećinu vanjskog financiranja razvoja kapaciteta Međunarodnog monetarnog fonda. Pomoć Fondu u ispunjenju ciljeva održivog razvoja jest jedan od najvažnijih međunarodnih prioriteta Japana. Politika MMF-a, koja uživa potporu službenog Tokija, tiče se monetarnih reformi, reformi tržišta kapitala, makroekonomskog upravljanja i statistike te poboljšanja fiskalne politike.

Švicarska je 1997. godine pokrenula suradnju sa Međunarodnim monetarnim fondom oko razvoja kapaciteta i podupire projekte Fonda u zemljama koje je službeni Bern označio kao zemlje prioriteta. Švicarska je bila među prvim zemljama koje su svesrdno pomagale stvaranju regionalnih stožera za pomoć afričkim gospodarstvima, uz pružanje pomoći ključnim tematskim fondovima na svjetskoj razini i smanjenju siromaštva u svijetu. Ukupna donacija Švicarske Međunarodnom monetarnom fondu dosada se procjenjuje na otprilike 170 milijuna američkih dolara.

Grafikon 2. Troškovi glavnih aktivnosti MMF-a u postotcima u fiskalnoj godini 2022.

Izvor: <https://www.imf.org/en/Capacity-Development/Partners>

Grafikon 2. prikazuje troškove glavnih aktivnosti MMF-a u postotcima u fiskalnoj godini 2022. Najveći postotak troškova (40%) otpada na poslovanje zemalja. Od toga, najveći udio

zauzima bilateralni nadzor (47%), potom zajmovi (28%) i razvoj kapaciteta (25%). Ostatak troškova čine troškovi funkcije korporacija (28%), multilateralni nadzor i globalna suradnja (13%), politika MMF-a i analitički rad (8%), kao i uprava i članstvo MMF-a s financijama (11%).

4.3. Suradnja MMF-a sa Republikom Hrvatskom

Počeci odnosa Međunarodnog monetarnog fonda i Hrvatske sežu u doba dok je ona bila jedna od konstitutivnih zemalja (tada poznatih pod nazivom „republika“) Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije ili skraćeno SFRJ (naziv SFRJ uveden je Ustavom 1963. godine i bio joj je ujedno i posljednji do raspada 1991. godine). Jugoslavija, kao multietnička zemlja obnovljena nakon Drugoga svjetskog rata, bila je među originalnim zemljama osnivačicama Međunarodnog monetarnog fonda. U skladu s tom činjenicom, Fondu je pristupila 27. prosinca 1945., zajedno s ostalim članicama osnivačicama, uključujući Sjedinjene Američke Države i Ujedinjeno Kraljevstvo. Tijekom Hladnog rata, tj. tijekom čitavog postojanja Jugoslavije, MMF je surađivao sa saveznom vladom u Beogradu. Sama Hrvatska, kao jedna od šest republika SFRJ (uz dvije autonomne pokrajine), nije imala nikakav politički značaj glede suradnje s Fondom.

Međutim, ranih 1990-ih godina situacija se temeljito promijenila. Hrvatska je postala samostalna zemlja. Iako se nalazila usred rata, kao neovisna zemlja ponovno je primljena u članstvo MMF-a 14. prosinca 1992. Tada je, pristupivši MMF-u, zadobila kvotu od 261,600 posebnih prava vučenja. Preračunato u novčani iznos, ta su posebna prava vučenja iznosila 427,77 milijuna američkih dolara. U današnje vrijeme, Republika Hrvatska ima kvotu od 717,4 milijuna posebnih prava vučenja, što u protuvrijednosti iznosi 0,15% cjelokupnih kvota unutar Fonda ili 0,17% glasačkih prava.⁹

Prema Zakonu o prihvaćanju članstva Republike Hrvatske u Međunarodnom monetarnom fondu i drugim međunarodnim financijskim organizacijama na temelju sukcesije, definirano

⁹ <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/medunarodni-odnosi/medunarodni-monetarni-fond>

je djelovanje Hrvatske narodne banke (HNB). Uz navedeno, Zakonom je definirano da guverner, koji predstavlja RH u MMF-u, bude guverner HNB-a te da zamjenik guvernera RH u MMF-u bude zamjenik guvernera HNB-a.

Republika Hrvatska dio je skupine koju, uz nju, čini još 15 zemalja, poput Andore, Armenije, Belgije, Bosne i Hercegovine, Gruzije, Izraela, Nizozemske i Ukrajine. Na čelu navedene skupine nalazi se izvršni direktor, Belgijac ili Nizozemac, koji se izmjenjuju na kraju svakog četverogodišnjeg razdoblja. Hrvatska skupina unutar MMF-a ima 5,47% glasačke moći.

Međunarodni monetarni fond redovito vrši nadzor nad svojim članicama, tako i nad Hrvatskom. Iz tog razloga, stručne službe Fonda često (u razdoblju od godine dana) posjećuju RH, u svrhu provođenja konzultacija prema članku IV. Statuta Fonda.

Cilj djelatnika stručnih službi Fonda jest pobliže se upoznati s trenutnim ekonomskim prilikama i gospodarskom politikom koju provodi hrvatska Vlada. Prema pravilima MMF-a, konzultacije se privode kraju kada Odbor izvršnih direktora provede raspravu o zaključcima stručnih službi. Potom se svi dokumenti, koji se tiču tijekom konzultacija, objavljuju na stranicama Međunarodnog monetarnog fonda i Hrvatske narodne banke (prethodno prevedeni na hrvatski). U nadzornu aktivnost MMF-a spadaju i razmjena informacija i posebni izvještaji, prema kojima MMF izrađuje članke, poput „World Economic Outlook“ ili „Global Financial Stability Report“. Također, Fond zajedno sa Svjetskom bankom provodi Program za ocjenu financijskog sektora (eng. Financial Stability Assessment Program – FSAP). Cilj provođenja navedenog programa jest temeljita provjera situacije u kojoj se nalaze sustav financija zemlje članice. Zadaća MMF-a jest pritom provjera stabilnosti u financijskom sektoru (eng. Financial System Stability Assessment – FSSA), dok se Svjetska banka bavi procjenom razvoja financijskog sektora. Od uspostave neovisnosti, Hrvatska je dva puta prolazila kroz proces ocjenjivanja financijskog sektora. Prvi se odvio 2002. godine, a drugi 2008. godine.

Glede financijskih aranžmana dodijeljenih Republici Hrvatskoj, poznato je da je posljednji financijski aranžman Hrvatska zaključila 2006. godine. U ranijem razdoblju, tj. 1990-ih godina, Republici Hrvatskoj dodijeljena su tri financijska aranžmana Međunarodnog monetarnog fonda. To su bili: „Stand-by Arrangement“ iz 1994. godine, „Systemic Transformation Facility“, koji je također bio iz 1994. godine te „Extended Fund Facility“ iz 1997. godine. U narednom razdoblju, tj. 2000-ih godina, Republika Hrvatska je opet povukla tri financijska aranžmana Fonda. No, za razliku od aranžmana povučenih 1990-ih godina,

pri iskorištavanju novih aranžmana nije bilo uzimanja financijskih sredstava. Novi su aranžmani služili samo kao zaštitne mjere. Takvi aranžmani, poznatiji kao „stand-by“ aranžmani, dodijeljeni su Republici Hrvatskoj 2001., 2003 i 2004. godine.

Prema vlastitom članku IV., Izvršni odbor MMF-a je 2023. godine posjetio Hrvatsku, kako bi obavio službene konzultacije (zapravo bilateralne rasprave) sa hrvatskom Vladom na službenoj razini. Konzultacije su završile 22. svibnja 2023. godine. Nakon obrade svih podataka, osoblje Fonda je napisalo službeno izvješće, dovršeno 07. lipnja 2023.

Izvješće sadrži obavijest o pristupanju Republike Hrvatske eurozoni, kao njezine nove, dvadesete članice. To pristupanje opisano je kao važan napredak, postignut od ulaska Hrvatske u Europsku uniju 01. srpnja 2013. Nadalje, navodi se kako je pristupanjem eurozoni Hrvatska poboljšala suvereni kreditni rejting, zadobila otvoreniji put tržištu kapitala i uvelike snizila tečajne rizike. Također, istaknut je jaki gospodarski rast RH, među najznačajnijima u eurozoni. U 2022. godini, zabilježen je rast proizvodnje za 6,2%, kao posljedica uspjeha u turističkom sektoru, ali i povećanju domaće proizvodnje. Što se fiskalnih kriterija tiče, Hrvatska je ostvarila maleni suficit. Osim toga, snizila je javni dug na razinu prije pandemije COVID-19, na 69% BDP-a. No, problemi poput porasta cijene energije i hrane rezultirali su u najvećem porastu ukupne inflacije u zadnja tri desetljeća.

Članovi misije Međunarodnog monetarnog fonda pohvalili su rad hrvatskih vlasti u sljedećih nekoliko točaka. Za početak, pohvaljeno je uvođenje eura kao rezultat uspješnog rada hrvatskih vlasti. Gospodarska je politika postigla svoje ciljeve unatoč krizama, nastalih zbog COVID-19 i izbijanja rata u Ukrajini. Premda je inflacija došla do vrha, još je uvijek pod kontrolom.

Druga točka u kojoj je Hrvatska pohvaljena jest prognoza daljnjeg rasta gospodarstva. Ipak, prema projekcijama osoblja MMF-a, rast će biti umjeren zbog nestabilne geopolitičke situacije u svijetu. Veći rast je projiciran u razdoblju od 2024. godine nadalje, na krilima oporavka gospodarstva na svjetskoj razini i ostvarivanja ciljeva hrvatskog Nacionalnog plana oporavka i otpornosti (NPOO) 2021.-2026. godine.

Treća točka, uz navedene pohvale, sadrži i savjete Hrvatskoj o povećanju ponude nekretnina i otvaranja novih radnih mjesta procesima osuvremenjivanja i smanjivanja poreza na nekretnine. Između ostalog, hrvatskoj se Vladi savjetuje i poboljšanje rada javnog sektora nagrađivanjem zasluga i produktivnosti. Ministarstvo financija bi trebalo osnovati čvrsto središnje koordinacijsko tijelo u svrhu što učinkovitijeg upravljanja javnim ulaganjima.

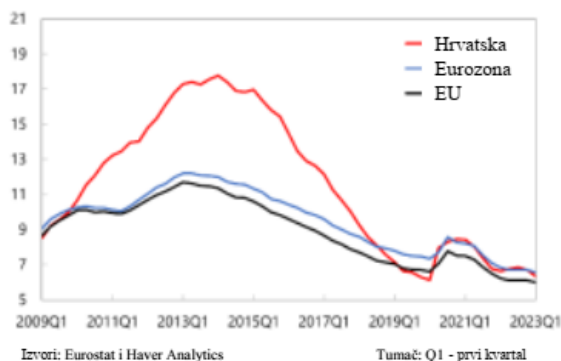
U četvrtoj se točki pohvaljuje profitabilnost i likvidnost hrvatskog bankarskog sustava te čvrstina financijskog sustava, iako se na tom području Vladi RH preporučuje oprez u odnosu na globalnu nestabilnost.

Za kraj, Hrvatsku se pohvaljuje zbog dobre i kontinuirane provedbe NPOO-a. Kako bi se u potpunosti uspješno iskoristile sve prednosti usvajanja eura i sačuvali prihodi, najveću važnost ima poboljšanje strukturnih reformi. Uz navedeno, naglašava se važnost politike uštede energije i što skorije postizanje tzv. „zelene tranzicije“.

Opisane konzultacije su se 2022. godine održavale između članova delegacije Izvršnog odbora MMF-a na jednoj strani i ministra financija RH Marka Primorca, guvernera HNB-a Borisa Vujčića, članova Komisije za fiskalnu politiku Sabora RH i ostalih predstavnika poslovnog života u Hrvatskoj na drugoj strani.

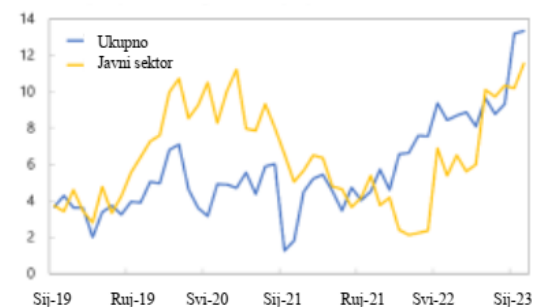
Stopa nezaposlenosti pala je ispod pretpandemijske razine u 2022. godini

Stopa nezaposlenosti (%)

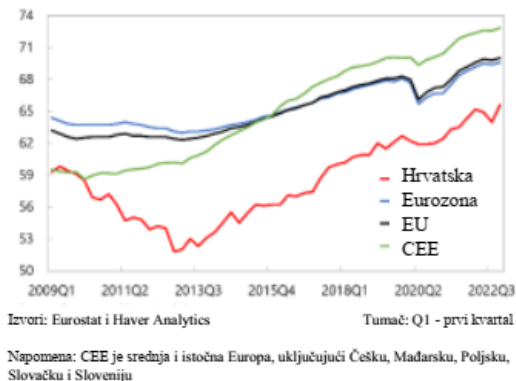
Nominalne plaće su porasle u svim sektorima u 2022. godini

Nominalni prosječni rast plaća
(Promjena postotka godinu za godinom; sezonski prilagođena)

Stopa zaposlenosti je također rasla, iako još uvijek manje nego u Eurozoni

Stopa zaposlenosti (%)

Rast realnih plaća je bio negativan u 2022. godine ali je postao pozitivan početkom 2023. godine

Prosječna realna plaća
(Promjena postotka godinu za godinom)

Slika 5. Prikaz grafikona gospodarskih područja, kojima je MMF opisao kretanja na tržištu rada u RH

Izvor: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/06/27/Republic-of-Croatia-2023-Article-IV-Consultation-Press-Release-Staff-Report-and-Staff-535352>

Slika 5. prikazuje MMF-ov opis kretanja na tržištu rada u Republici Hrvatskoj od 2009. godine (grafikoni u lijevom stupcu) i 2019. godine (grafikoni u desnom stupcu) do 2022. godine (donji grafikon u lijevom stupcu) i 2023. godine (ostali grafikoni). Stopa nezaposlenosti je rasla u razdoblju od 2009. godine, do ulaska RH u EU 2013. godine. Potom je padala sve do izbijanja pandemije COVID-19 2020. godine, kada je počela rasti. Međutim, već 2022. godine stopa nezaposlenosti pala je ispod pretpandemijske razine. Stopa zaposlenosti padala je od 2009. do 2013. godine. Nakon 2013. godine počela je rasti i taj se trend nastavio sve do 2022. godine, premda je tijekom cijelog razdoblja stopa zaposlenosti u RH ostala manja od one u Eurozoni. Nominalne plaće u javnom sektoru rastle su iznad

ukupnih plaća u razdoblju između siječnja 2019. i siječnja 2021., no između siječnja 2021. i siječnja 2023. ukupne plaće premašile su plaće u javnom sektoru. Naposljetku, rast realnih plaća je pokazivao pozitivne vrijednosti između siječnja 2019. i rujna 2021. godine. Potom je bilježio negativne vrijednosti sve do siječnja 2023. godine, kada je ponovno pokazao pozitivne vrijednosti.

Zaključak

Međunarodni monetarni fond (MMF) jest međunarodna financijska organizacija, koja trenutno broji 190 zemalja članica diljem svijeta. Osnovan je na konferenciji u Bretton Woodsu (New Hampshire, SAD) u srpnju 1944. Potreba za njegovim osnivanjem imala je korijene u uništenim gospodarstvima Europe uslijed tada buktećeg Drugog svjetskog rata, kao i u neuspjesima i kontroverzama svjetskih financijskih odnosa u predratnom razdoblju. U rad MMF-a uključene su sve zemlje članice, dok je formalno on u rukama Vijeća guvernera i Izvršnog direktora, uz odjele specijalizirane za pojedina područja. Svaka članica Fonda ima svoju vlastitu gospodarsku i monetarnu snagu, koja se zrcali u dodijeljenim kvotama. Zemlje članice, koje se zateknu u nepogodnoj situaciji ili katastrofi, mogu računati na financijsku pomoć Fonda. Ipak, pružanje te pomoći mora proći kroz postupak određenih mjera, kako bi zahtjev ugrožene članice za pomoći bio odobren. U svojoj misiji čuvanja makroekonomske i financijske stabilnosti u svijetu, MMF usko surađuje sa Svjetskom bankom, Europskom unijom, ostalim bitnim globalnim organizacijama te gospodarski snažnim zemljama svijeta. Kako bi ostvario svoje ciljeve, Fond redovito nadzire i održava konzultacije sa svojim članicama. To uključuje i Hrvatsku, koja se kao samostalna zemlja učlanila u MMF 14. prosinca 1992.

Kroz čitavo razdoblje postojanja, Međunarodni monetarni fond je djelovao u turbulentnom geopolitičkom ozračju. Ovisno o političkom, ideološkom i ekonomskom stanju, zemlje su pristupale članstvu u MMF-u ili ga napuštale. Mnogi dijelovi svijeta su dosada bili poprište ratnih sukoba, društvenih nemira i prirodnih katastrofa. U skladu s time, čak niti uz najpovoljnije i najbolje osmišljene programe i planove, MMF nije uvijek uspio u svojem zadatku podrške unesrećenim zemljama i poticaju njihova razvoja, u čemu su ulogu ponekad igrali i suprotni interesi velikih zemalja i korporacija.

Usprkos tome, Međunarodni monetarni fond je uvijek pomagao i surađivao sa svojim oštećenim članicama. Unaprjeđenjem političke i monetarne transparentnosti, čvršćom suradnjom sa zemljama/organizacijama donatorima, svojom redovitom unutarnjom kontrolom i redovitim financijskim nadzorom zemalja članica, Međunarodni monetarni fond može unaprijeđivati vlastito djelovanje i vjerodostojnije izvršavati svoju misiju.

Bibliografija

1. Vizjak, Ana i Mujačević, Elvis. *Međunarodni monetarni fond – MMF i Republika Hrvatska*. Opatija: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu u Opatiji, 2011.
2. Blanco, Sandra i Carrasco, Enrique. *The Functions of the IMF and the World Bank*. Google Znalac: Transnat'l L. & Contemp. Probs., HeinOnline, 1999.
3. Međunarodni monetarni fond. *IMF Members' Quotas and Voting Power, and IMF Board of Governors*.
Izvor: <https://www.imf.org/en/About/executive-board/members-quotas>, Washington D.C., 2024.
4. Međunarodni monetarni fond. *Kristalina Georgieva – Managing Director*.
Izvor: <https://www.imf.org/en/About/senior-officials/Bios/kristalina-georgieva>, Washington D.C., 2024.
5. Međunarodni monetarni fond. *A Guide to Committees, Groups and Clubs*.
Izvor: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/A-Guide-to-Committees-Groups-and-Clubs>, Washington D.C., 2024.
6. Hrvatska narodna banka. *Međunarodni monetarni fond*.
Izvor: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/medunarodni-odnosi/medunarodni-monetarni-fond>, Zagreb, 2021.
7. Međunarodni monetarni fond. *Special Drawing Rights (SDR)*.
Izvor: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2023/special-drawing-rights-sdr>, Washington D.C., 2024.
8. Međunarodni monetarni fond. *IMF Lending*.
Izvor: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/IMF-Lending>, Washington D.C., 2024.

9. Međunarodni monetarni fond. *IMF Conditionality*.

Izvor: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2023/IMF-Conditionality>, Washington, D.C., 2024.

10. Međunarodni monetarni fond. *How does the IMF make decisions?*.

Izvor: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2022/How-the-IMF-makes-decisions>, Washington, D.C., 2024.

11. Međunarodni monetarni fond. *The IMF and the World Bank*.

Izvor: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2022/IMF-World-Bank-New>, Washington D.C., 2024.

12. Međunarodni monetarni fond. *Capacity Development Partners*.

Izvor: <https://www.imf.org/en/Capacity-Development/Partners>, Washington D.C., 2024.

13. Međunarodni monetarni fond. *List of Members*.

Izvor: <https://www.imf.org/external/np/sec/memdir/memdate.htm>, Washington D.C., 2023.

14. Međunarodni monetarni fond. *IMF Staff Country Reports – Republic of Croatia: 2023 Article IV Consultation – Press Release; Staff Report; and Staff Statement (PDF)*.

Izvor: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2023/06/27/Republic-of-Croatia-2023-Article-IV-Consultation-Press-Release-Staff-Report-and-Staff-535352>, Washington D.C., 2023.

Popis ilustracija

Tablice

Tablica 1. Protuvrijednost posebnih prava vučenja (SDR) u pet velikih svjetskih valuta	16

Grafikoni

Grafikon 1. Udio javnog duga u nacionalnom BDP-u prema MMF-u ekonomski najjačih zemalja svijeta i Republike Hrvatske	20
Grafikon 2. Troškovi glavnih aktivnosti MMF-a u postotcima u fiskalnoj godini 2022.	31

Slike

Slika 1. Logo Međunarodnog monetarnog fonda	6
Slika 2. Prikaz upravljačke structure MMF-a	24
Slika 3. Logo grupe Svjetske banke	28
Slika 4. Prikaz najvažnijih zemalja/organizacija donatora MMF-a	30
Slika 5. Prikaz grafikona gospodarskih područja, kojima je MMF opisao kretanja na tržištu rada u Republici Hrvatskoj	36